

ברכת שהחיינו על ראיית חברו

(1) תלמוד בבלי מסכת ברכות דף נח עמוד ב

אמר רבי יהושע בן לוי: הרואה את חברו לאחר שלשים יום אומר: ברוך שהחיינו וקיימנו והגיענו לזמן הזה, לאחר שנים עשר חדש - אומר ברוך מחיה המתים. אמר רב: אין המת משתכח מן הלב אלא לאחר שנים עשר חדש, שנאמר נשכחתי כמת מלב הייתי ככלי אובד. רב פפא ורב הונא בריה דרב יהושע הוו קאזלי באורחא, פגעו ביה ברב חנינא בריה דרב איקא, אמרו ליה: בהדי דחזינך בריכינך עלך תרתי: ברוך אשר חלק מחכמתו ליראיו ושהחיינו. אמר להו: אנא נמי, כיון דחזתינכו חשבתיןכו עלואי כשיתין רבוון בית ישראל, וברכינא עלייכו תלתא, הנך תרתי וברוך חכם הרזים. אמרו ליה: חכימת כולי האי? יהבי ביה עינייהו ושכיב.

(2) תוספות מסכת ברכות דף נח עמוד ב

הרואה חברו אחר שלשים יום אומר שהחיינו - אומר ר"י דוקא חברו החביב עליו אבל בענין אחר לא.

(3) שולחן ערוך אורח חיים הלכות ברכת הפירות סימן רכה סעיף א

הרואה את חברו לאחר שלשים יום, אומר: שהחיינו, ואחר י"ב חדש מברך: מחיה מתים, והוא שחביב עליו הרבה ושמח בראייתו.

(4) משנה ברורה שם

לאחר שלשים יום - מראה ראשונה. ואם קיבל ממנו כתב או שאנשים הודיעוהו משלמו יש דעות באחרונים וספק ברכות להקל.

(ג) אומר שהחיינו וכו' - וכל אלו הברכות הוא בשם ומלכות ואפילו ברכת מחיה מתים [מגן גבורים ושאר הרבה אחרונים דלא כתשובת פ"מ].

(ד) מחיה המתים - ואז אין מברך שהחיינו. וטעם ברכה זו כתב בחידושי אגדות לפי שבכל שנה האדם נידון בר"ה ויוה"כ אם למות אם לחיים ואם רואהו אחר ר"ה ויוה"כ זה ואח"כ אין רואה אותו עד אחר ר"ה ויוה"כ הבא הרי עבר עליו דין אם למות אם לא וע"כ אומר ברוך מחיה מתים שניצול מדין מיתה בר"ה ויוה"כ.

(5) ביאור הגר"א שם

והוא כו'. וז"ש שם א"ל בהדי דחזינך כו' ושהחיינו דלכאורה לא הודיעו בשהחיינו כלום.

(6) ערוך השולחן אורח חיים סימן רכה**סעיף ב**

הרואה את חברו שחביב עליו ושמח בראייתו מאד אם יש שלשים יום שלא ראהו מברך שהחיינו בשם ומלכות ואם לא ראהו שנים עשר חדש מברך מחיה המתים ואז אינו מברך שהחיינו וזהו כשלא היה מכתבים ממנו אליו אבל כשקבל ממנו מכתב אינו מברך מחיה המתים אבל לענין שהחיינו אין חילוק דאפילו קיבל מכתב בתוך ל' מברך שהחיינו והטעם דברכת שהחיינו היא מתוך שמחת הראייה פנים בפנים אבל ברכת מחיה המתים הוא מצד שעתה נתוודע שהוא חי ולכן כיון שכבר ידע שהוא חי ע"פ מכתבים או שמע מבני אדם שהוא חי שוב לא שייך ברכת מחיה המתים ושיעורא די"ב חדש נראה משום דאין המת משתכח מן הלב עד י"ב חדש [כנ"ל ועבאה"ט וש"ת סק"א] ומי שלא ראהו מעולם אע"פ שידע ממנו כגון ששלח לו מכתבים ונהגה בראייתו מ"מ אינו מברך על ראייתו.

סעיף ג

ואין חילוק בדין זה בין זכרים לנקבות ורק אם שמח מאד בראייתם מברך שהחיינו ורק ממילא דנקבות לא שייך דין זה רק באשתו ואמו בתו ואחותו כיוצא באלו ועכשיו מקילים מאד בברכה זו מיהו מי שידוע בעצמו שיש לו תענוג בראייתו ושמח מאד וכ"ש בן לאביו או אב לבן ואח לאחיו כיוצא בהם צריך לברך.

(7) טור אורח חיים הלכות פסח סימן תלב

וקודם שיתחיל לבדוק יברך בא"י אמ"ה אקב"ו על ביעור חמץ שבדיקה זו תחלת ביעור ומיד (ס"א שמיד) אחר הבדיקה הוא מבטלו ובעל העיטור כתב איכא מאן דמברך שהחיינו דהא מזמן לזמן קאתי ואיכא מאן דאמר דלא בריך דהא לא קבע ליה זימנא דהא מפרש בים ויוצא בשיירא ודעתו לחזור אפילו מראש השנה צריך לבדוק ומסתברא רשות הוא ומאן דבעי מברך וא"א הרא"ש ז"ל כתב שאין מברך שהבדיקה היא לצורך הרגל וסמכינן אזמן דרגל וכתב עוד א"א הרא"ש ז"ל יש אומרים שאין לבדוק לדבר עד שיגמור כל הבדיקה ויש מוסיפין עוד

לומר שאם שח בדברים שלא מעין הבדיקה שצריך לחזור ולברך וכל זה איננו שוה לי אלא שיש לזוהר שלא לדבר בין הברכה לתחלת הבדיקה אבל משהתחיל לבדוק לא הוי שיחה הפסק מידי דהוה אישיבת סוכה והאדם המדבר בתוך סעודתו דלא הוי שיחה הפסק להצריך לחזור ולברך על ישיבת סוכה וברכת המוציא ד]ה)ומיהו לכתחלה טוב לזוהר שלא לעסוק בשיחה בטלה עד שיגמור כל הבדיקה כדי שישים אל לבו לבדוק בכל המקומות שמכניסין בו חמץ. ובברכה אחת יכול לבדוק כמה בתים ואם בעל הבית אינו יכול לטרוח ולבדוק בכל המקומות שבבית יעמיד כל בני ביתו אצלו) בשעה שהוא מברך ויתפזרו לבדוק איש במקומו על סמך הברכה שבירך בעל הבית שעשירה שעושין מצוה אחת אחד מברך לכולם.

8) בית חדש שם

דמה שאמר רבינו בשם בעל העיטור דמסתברא רשות הוא, היינו לומר דבמנהגא תליא מילתא ורשות לכל אדם לנהוג כאחד מן המקומות ואין ראוי לגעור או לגדף בשום אדם שירצה לאמרו או שלא לאמרו. ומעתה נסתלקה תמיהת הב"י על מה שאמר בעל העיטור דרשות הוא. ועיין במה שכתבתי למעלה בסימן כט דיראה לי לחלק דלענין ברכת שהחיינו דוקא שבאה על שמחת לבו של אדם שזכה לזמן הזה לקיים המצוה, בהא ודאי יש לו רשות לברך וכדאמר בפרק בכל מערבין אקרא חדתא, אבל לענין שאר ברכות אין לברך היכא דאיכא פלוגתא דרבוותא ומשום הכי השיג רבינו על רבינו האי גאון לעיל בסימן כט לענין ברכת לשמור חוקיו דהתם ודאי הוי ברכה לבטלה. ולענין הלכה ראוי ונכון לכל אחד שלא להכניס עצמו בספק ברכה, וכך נוהגין שלא לברך שהחיינו בבדיקת חמץ.

9) שו"ת קול מבשר חלק א סימן כא

בענין אם לומר הלל ושהחיינו ביום העצמאות. ב"ה. כ"ד אדר תשי"ב, ירושלים ת"ו. לכבוד יד"נ הרב הגאון המהולל רב פעלים מו"ה יהודה ליב מימון שליט"א. הנני להשיב בזה לכת"ה על מכתבו היקר בדבר השאלה אודות ברכת שהחיינו ביום העצמאות, היינו ביום שהוכרזה תקומת מדינת ישראל. (א) הנה אין ספק שהיום ההוא (ה' אייר) שנקבע על ידי הממשלה וחברי הכנסת (שהם נבחרו רוב הצבור) ורוב גדולי הרבנים לחוג אותו בכל הארץ זכר לגס של תשועתנו וחירותנו, מצוה לעשותו שמחה ויו"ט ולומר הלל. ואף ציבור שבעיר אחת או יחידים שקובעים עליהם יו"ט לעצמם על נס שנעשה להם חייבים לקיים עליהם ועל זרעם והבאים אחריהם עד עולם ואף שהולכים לעיר אחרת להשתקע חייבין לקיים היום ההוא כמ"ש מהר"ם אלשקר בתשו' סי' מ"ט והובא להלכה במג"א סי' תרפ"ו סק"ה ובאלי' רבה שם, והחת"ס או"ח סי' קצ"א כתב שכך נוהגין כמה קהלות ישראל ומגדולי יחידיהם שעושים כן ביום שאירע להם נס עי"ש שכתב דהיינו דוקא ממתה לחיים דומיא דמרדכי ואסתר אבל בפדות משארי צרות לא דהרי אחז"ל (הוא במגילה דף י"ד ע"א) במרדכי ואסתר מאי דרוש ק"ו מעבדות לחירות אומרים שירה ממתה לחיים לא כ"ש, וא"כ כל זמן שאנו בגלות וליכא פדיון מעבדות לחירות כל שאין ההצלה ממתה לחיים ממש הבו דלא להוסיף לקבוע יו"ט עכ"ל. ועי' בחת"ס או"ח סי' קס"ג בסופו שכתב דשפיר מצי ציבור או יחיד לקבוע יום מועד לעצמם ביום שנעשה להם נס ומצוה נמי עבדי, וממילא פשיטא בנידון דידן הנוגע לציבור של כלל ישראל, ויש כאן פדיון מעבדות לחירות שנגאלנו משיעבוד מלכות ונעשינו בני חורין והשגנו עצמאות ממלכתית, וגם הצלה ממתה לחיים שנצלנו מידי אויבינו שעמדו עלינו לכלותנו, בודאי חובה עלינו לקבוע יו"ט. ויפה כיוונו המנהיגים שקבעו את היום הזה דוקא, אשר בו היה עיקר הנס שיצאנו מעבדות לחירות ע"י הכרזת העצמאות, ואלמלא נעשית ההכרזה באותו היום והיתה נדחית ליום אחר אז היינו מאחרים את המועד ולא היינו משיגים את ההכרה וההסכמה של המעצמות הגדולות שבאומות העולם, כידוע, ונס זה משך אחריו גם את הנס השני של ההצלה ממות לחיים הן במלחמתנו נגד הערביים בא"י והן הצלת יהודי הגולה מיד אויביהם במקומות מגוריהם שעלו לא"י ובא על ידי כך הנס השלישי של קיבוץ גלויות...

... (ו) מ"מ עדין קשה להכניס עצמו בספק ברכה, וקיי"ל בכל מקום שיש חילוקי דעות בברכה דספק ברכות להקל משום חשש ברכה לבטלה. אולם הב"ח או"ח סי' כ"ט כתב דבמחלוקת בברכה שהחיינו יכול לברך ולא אמרינן בזה ספק ברכות להקל, דברכת שהחיינו שבאה על שמחת לבו של אדם יכול לברך אע"פ שאינו ודאי דחייב לברך, דאינו עובר על לא תשא אם הוא שמח ומברך לו יתעלה על שהחיינו וקיימו עד הזמן הזה, אבל שאר ברכות דמברך אק"ב וצונו אינו יכול לברך ולומר וצונו בספק ברכה לבטלה יעו"ש, וכן כתב הב"ח גם באו"ח סי' תל"ב. וכן כתב אלי' רבה או"ח סי' כ"ב דלא אמרינן ספק ברכות להקל ואינו עובר משום לא תשא כדעת הב"ח, והביא באלי' רבה ראייה מברכות דף ס' גבי קנה כלים חדשים דפריך וליפלוגו בקנה וחזר וקנה להודיעך כחו דר"י שצריך לברך ומשני כח דהיתרא עדיף לי' יעו"ש. וכן כתב הצ"ח בברכות דף ס' דברכת שהחיינו יש רשות לברך שהחיינו אפילו אם אינה חובה ע"פ מה דאמרינן בעירובין דף מ' ע"ב איבעיא להו מהו לומר זמן בר"ה ויו"כ וכו' א"ל רשות לא קמיבעיא לי כי קמיבעיא לי חובה וכו' הרי דאפילו דבר שאין חובה לומר עליו שהחיינו אע"כ הרשות למי שירצה לברך עליו שהחיינו ולא נחשב זה כברכה שאינה צריכה יעו"ש שמביא אח"כ ראייה מגמרא ברכות דף ס' שם עיין שם בדבריו הנחמדים. והנה בראייתו מגמרא ברכות דף ס' כיוון לדעתו של האלי' רבה הנ"ל, ובראייתו הראשונה מגמרא עירובין דף מ' כיוון לדעת הקדמונים בהגהות אשר"י על הרא"ש בעירובין שם בשם מהרמ"ק עי"ש. והחת"ס או"ח סי' נ"ה אחרי שהביא ד' הב"ח וא"ר ותשו' הרשב"א סי' רמ"ה סיים. ונ"ל מ"ש חז"ל דברכת שהחיינו רשות אינו רשות לברך ברכה לבטלה אלא כל מי שנהנה בדבר שראוי לברך עליו אסור ליהנות בלא ברכה אך לזה צריך שיעור וגבול ויש דברים שבטלה דעתו ויש דברים כגון קרא חדתא שתולה בדעת כל אדם לפי

דעתו אם נהנה לא בטלה דעתו ואם אינו נהנה לא יברך והיינו רשות ומ"מ מי שיודע בעצמו שנהנה אין ברכתו רשות אלא חובה ואם יודע בעצמו שנהנה ואינו מברך הוא חוטא, ולפ"ז כל דברים שיש ספק בברכת שהחיינו מי שיודע בעצמו שנהנה יברך ואי אפשר לומר בטלה דעתו דהא קמן דבלא"ה ספיקא או פלוגתא הוי וא"כ כיון שנהנה יברך לא מספק אלא מודאי כיון שנהנה וביטול דעתו ליכא עכ"ל, ודבריו קילורין לעינים. ועי' תבואות שור סי' כ"ח סוף סק"ד שכתב ג"כ בברכת שהחיינו מקילים בה טפי לברך אותה רשות כמ"ש ס"פ בכל מערבין עכ"ל. הנה רואים אנו את גדולי הפוסקים האחרונים הב"ה ואל"ה רבה ותב"ש והחת"ס כולם סוברים דברכת שהחיינו לא אמרינן ספק ברכות להקל, וכיוונו מדעתם לדעת גדולי הראשונים בזה, האחד הוא הריב"ש בתשו' סי' תק"ה וז"ל ומה שטען עוד ואמר דכל שהוא ספק שזה אומר לברך וזה אומר שלא לברך טוב שלא לברך כדי שלא יעבור משום ברכה שאינה צריכה גם זו אינה טענה שכיון שיש טענות וראיות מספיקות להכריע כדברי האומר לברך אין זה ספק, ועוד דבמס' עירובין פרק ככל מערבין כי בעינן אי אומרים זמן בר"ה וביו"כ אמר רב יהודה אנא אקרא חדתא אמינא זמן ומהדרינן רשות לא קא מיבעיא לי כי קא מיבעיא לי חובה ומסקנא והלכתא אומר זמן בר"ה וביו"כ, אלמא אפילו אי אמרינן דלא חובה הוא רשות הוא כיון דמזמן לזמן קאתי דומיא דקרא חדתא וליכא משום ברכה שאינה צריכה וכו' עיי"ש. וגם בהגהו' אשר"י על הרא"ש בעירובין פ"ג ס"י וז"ל ול"נ לפרש רשות לא קמיבעיא לי דפשי' דרשות קאמר מדקאמר אנא אפילו אקרא וכו' משמע אני מחמיר על עצמי. מר' מהרמ"ק, עכ"ל (ועי' פמ"ג או"ח סי' רכ"ה בא"א סק"ט ובפתיחה שם בזה"ל: הב"ח ז"ל בסי' כ"ט כתב פלא ומזה נראה שחשב את הב"ח ליחיד בדבר זה, ולא הזכיר גם האלי' רבה ותבואות שור, ואילו ידע שכבר כתבו כן גדולי הראשונים הריב"ש והגהות אשר"י לא הי' מפקפק כלל). (ז) העולה מכל זה לדינא, אף כי אין להטיל חובה על כל איש שיהיה צריך לברך שהחיינו ביום העצמאות, אבל כל מי שרוצה לברך הרשות בידו ואין בזה שום חשש של ברכה לבטלה, וכל מי שיודע בעצמו שנהנה ושמח במאורע של תקומת המדינה ביום ההוא שהוקבע ליו"ט אין ברכתו רשות אלא חובה. ונכון להסמיק ברכת שהחיינו לאמירת הלל, היינו לפני ברכת הלל אם אומרים את ההלל בברכה (לפי שורת הדין כמו שהוכחתי לעיל) או לפני התחלת אמירת הלל אם אומרים הלל בלא ברכה. יהי רצון מלפני השוכן בציון לפקדנו בפקודת ישועה ורחמים. וכאשר זכינו לאתחלתא דגאולה כן נזכה כולנו לראות בגאולה השלימה במהרה בימינו בקרוב. כעתירת ידידו ומוקירו הדושת"ה בברכת כט"ס. משלם ראטה